

**VREDNOVANJE USVOJENOSTI ODGOJNO-OBRAZOVNIH ISHODA ZA
PREDMETNU NASTAVU (5. -8. razredi)
OŠ ZORKE SEVER**

UČITELJ NIKOLA BARTULIĆ

Usvojenost odgojno-obrazovnih ishoda kurikulum nastavnog predmeta Svijet i ja vrednuje se u poticajnom i prijateljskom ozračju s izraženom aktivnom ulogom učenika u tome procesu. Proces vrednovanja uključuje i ostvaruje se primjenom triju pristupa vrednovanju: vrednovanje za učenje, vrednovanje kao učenje i vrednovanje naučenog (koji su detaljnije razrađeni u daljnjem tekstu). Učitelj ima autonomiju i odgovornost odabrati prikladne metode vrednovanja unutar pojedinih pristupa vrednovanju uvažavajući osobitosti učenika i svake skupine koju poučava uzimajući u obzir specifičnosti škole i određenih situacijskih čimbenika. Važno je naglasiti da učitelj mora izraditi jasne kriterije vrednovanja s kojima će učenik biti unaprijed upoznat kako bi se postigla što viša razina objektivnosti, pouzdanosti, transparentnosti i osjetljivosti vrednovanja. U ovome poglavlju daju se okvirne smjernice i preporuke o pristupima i metodama vrednovanja usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda nastavnog predmeta Svijet i ja koje jasno prate spoznaje suvremene dokimologije te se naslanjaju na smjernice vrednovanja za razinu osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja.

A. Pristupi i metode vrednovanja usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda u nastavnom premetu Svijet i ja

Cjelovito vrednovanje postignuća učenika u nastavi nastavnog predmeta Svijet i ja ostvaruje se primjenom formativnog vrednovanja, vrednovanja za učenje i vrednovanja kao učenja, te sumativnog vrednovanja, vrednovanja naučenog. U nastavnom predmetu Svijet i ja formativno vrednovanje ima značajniju ulogu jer se i samom provedbom formativnog vrednovanja razvijaju kompetencije kritičkog mišljenja učenika i učitelja.

Formativno vrednovanje – vrednovanje za učenje u nastavi predmeta Svijet i ja

Vrednovanje za učenje odvija se tijekom procesa učenja i poučavanja, a podrazumijeva prikupljanje informacija o procesu učenja, odnosno učenikovom napretku u tome procesu. Vrednovanje za učenje ne rezultira ocjenom, već osigurava učeniku i roditeljima, učitelju i stručnim suradnicima povratnu informaciju o učenikovom napretku pri usvajanju postavljenih odgojno-obrazovnih ishoda. Također, važno je naglasiti dvostruku ulogu vrednovanja za učenje – ulogu koju vrednovanje za učenje ostvaruje u odnosu na učenika (i njegov napredak u učenju) te ulogu koju vrednovanje za učenje ostvaruje u odnosu na učitelja (i njegovo poučavanje). Naime, učenik tijekom vrednovanja za učenje dobiva povratnu informaciju i preporuke o svome procesu učenja. Učitelj, s druge strane, dobiva povratnu informaciju o učenikovom učenju i o vlastitome poučavanju. Drugim riječima, tim pristupom učitelj vrednuje napredak učenika, ali i učinkovitost vlastita poučavanja nastojeći ga unaprijediti.

Vrednovanje za učenje treba se provoditi kontinuirano i to uz primjenu različitih metoda vrednovanja kao što su primjerice:

- opažanje ponašanja učenika tijekom učenja/poučavanja
- kratke pisane / usmene provjere stečenih kompetencija (znanja, vještina i vrijednosti) učenika
- vođenje skupnih rasprava
- vođenje dnevnika učenja
- izrada učeničke mape (portfelja)

- primjena rubrika
- primjena izlaznih kartica i sl.

Ostaje otvoren značajan prostor za učitelja u odabiru, ali i osmišljavanju različitih metoda vrednovanja na temelju navedenih preporuka.

Formativno vrednovanje - vrednovanje kao učenje u nastavi predmeta Svijet i ja.

Primjenom vrednovanja za učenje ostvaruje se i vrednovanje kao učenje koje podrazumijeva to da kada je učenik uključen u proces vrednovanja, on tijekom toga procesa i uči. Drugim riječima, kada je učenik uključen u proces vrednovanja, on pritom:

- stječe znanja o procesu vrednovanja i samovrednovanja
- razvija vještinu oblikovanja konstruktivne povratne informacije
- razvija vještinu argumentiranja
- razvija organizacijske vještine planiranja i postavljanja ciljeva
- razvija odgovornost za vlastito učenje
- razvija samokritičnost i samopouzdanje i dr.

Vrednovanje kao učenje treba se, također, provoditi kontinuirano i uz primjenu različitih metoda vrednovanja koje se u većini podudaraju s predloženim metodama vrednovanja za učenje. Također, ostaje otvoren značajan prostor za učitelja u odabiru, ali i osmišljavanju različitih metoda vrednovanja vezanih za vrednovanje kao učenje.

Učenika treba osnažiti da aktivno sudjeluje u procesu vrednovanja i to vrednovanja vlastita učenja (samovrednovanje), vrednovanja učenja vršnjaka (vršnjačko vrednovanje) i vrednovanja poučavanja učitelja. Time učenik, između ostalog, preuzima odgovornost i razvija samopouzdanje što je ključno u razvoju kritičkog promišljanja svijeta. Kako bi se svrha formativnog vrednovanja – vrednovanja za učenje i vrednovanja kao učenja ostvarila u odgojno-obrazovnoj praksi, iznimno je važno razvijati poticajno razredno ozračje u kojem se učenik osjeća sigurnim i slobodnim primiti i dati konstruktivnu povratnu informaciju i u kojem se na pogreške gleda kao na prilike za učenje i na stvaranje međusobne suradnje i podrške.

Promišljanje o procesu učenja (i poučavanja) koje zahtijeva formativno vrednovanje – vrednovanje za učenje i vrednovanje kao učenje, usko je povezano s C domenom Kurikuluma

Upravljanje vlastitim mišljenjem. U tom je smislu primjena formativnog vrednovanja – vrednovanja za učenje i vrednovanja kao učenja, ključna ne samo u vrednovanju već i u samom usvajanju odgojno-obrazovnih ishoda Kurikuluma, posebice C domene što predstavlja dodatnu posebnost ovoga predmeta.

Sumativno vrednovanje – vrednovanje naučenoga

Vrednovanje naučenoga primjenjuje se nakon dovršetka određenoga dijela učenja i poučavanja te nakon kvalitetno provedenog formativnog vrednovanja, vrednovanja za učenje i vrednovanja kao učenja. Primjenjuje se kao sumativno vrednovanje razine usvojenosti odgojno-obrazovnog ishoda i rezultira ocjenom.

Prilikom vrednovanja naučenog u nastavnom predmetu Svijet i ja poželjno je primjenjivati različite metode vrednovanja uključujući usmene i pisane oblike vrednovanja. Isto tako, važno je da se metode vrednovanja odnose na individualni rad učenika, ali i na njihov suradnički rad (rad u paru i grupni rad). Neke od prikladnih metoda vrednovanja naučenog za primjenu u nastavnom predmetu Svijet i ja su primjerice:

- vrednovanje raspravljačkog teksta
- vrednovanje pisane rasprave
- vrednovanje aktivnog sudjelovanja u debati
- analiza izvješća o provedenom miniprojektu
- vrednovanje provedene istraživačke aktivnosti
- analiza učeničke mape (portfelja)
- vrednovanje individualnog usmenog prezentiranja analize problema
- vrednovanje grupnog usmenog prezentiranja provedenog miniprojekta
- vrednovanje individualne ili grupne izrade kreativnih sadržaja o zadanim temama prikazanim različitim medijima (plakati, infografike, videosnimke, audiosnimke i sl.)
- opažanje izvedbe aktivnosti.

Pri odabiru metoda vrednovanja iznimno je važno primjenjivati načelo konstruktivnog povezivanja elemenata nastave – odabir metode vrednovanja (kao i metode poučavanja) ovisit će o odgojno-obrazovnom ishodu čija se razina usvojenosti vrednuje. U tom smislu kada se vrednuju odgojno-obrazovni ishodi razine prepoznavanja i/ili razumijevanja koncepata, primjenjivat će se metode vrednovanja koje uključuju, primjerice, zadatke objektivnog tipa: alternativni zadatci, zadatci višestrukog izbora, zadatci povezivanja i sl., a kada se vrednuju odgojno-obrazovni ishodi viših razina postignuća (analize, vrednovanja i stvaranja) primjenjivat će se metode koje uključuju primjerice problemske zadatke, zadatke esejskog tipa i sl. Vrednovanje naučenog treba biti kriterijsko i treba pratiti postavljane odgojno-obrazovne ishode.

B. Elementi vrednovanja u nastavnom predmetu Svijet i ja

Zakruženost i dosljednost predmetnoga kurikuluma Svijet i ja očituju se u elementima vrednovanja učeničkih postignuća koji odgovaraju trima domenama ovoga kurikuluma te

odražavaju složenost zadanih odgojno-obrazovnih ishoda usvojenošću koncepata kritičkoga mišljenja i rješavanjem problema.

Usvojenost pojmova kritičkoga promišljanja svijeta

Usvojenost pojmova kritičkog promišljanja svijeta odnosi se na skup znanja svih razina postignuća od prepoznavanja do stvaranja koja je učenik usvojio, a iskazana su odgojno-obrazovnim ishodima ovoga kurikulumu. Prema tom elementu vrednuje se sljedeće:

- prepoznavanje i razumijevanje ključnih pojmova kritičkog promišljanja
- primjena pojmova kritičkog promišljanja svijeta u različitim kontekstima
- uspoređivanje i analiza odnosa između različitih pojmova vezanih za kritičko promišljanje svijeta uz njihovo povezivanje s pojmovima iz različitih područja (drugih nastavnih predmeta, društvenog i svakodnevnog života itd.)
- davanje procjena i navođenje prednosti i nedostataka vezanih za različite teme u kritičkom promišljanju svijeta
- oblikovanje novih prijedloga, uočavanje novih perspektiva i stvaranje novih interpretacija različitih tema u kritičkom promišljanju svijeta i dr.

Rješavanje problema

Rješavanje problema odnosi se na skup vještina kritičkoga mišljenja i upravljanja mišljenjem, a iskazane su odgojno-obrazovnim ishodima ovoga kurikulumu. Prema tom elementu vrednuje se sljedeće:

- primjena vještine argumentiranja
- oblikovanje pitanja rasprave
- analiza i vrednovanje rasprava
- prepoznavanje i analiza pogreška u zaključivanju
- primjena pravila aktivnog slušanja
- primjena koraka u kritičkom pisanju i čitanju
- vrednovanje kritičkog čitanja i pisanja
- primjena koraka u kritičkom donošenju odluka
- vrednovanje kritičkog donošenja odluka
- primjena organizacijskih vještina planiranja i realizacije (projektnih) aktivnosti
- osmišljavanje različitih mogućih rješenja problemskih situacija i dr.

Razina usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda za oba elementa vrednuju se formativno (vrednovanje za učenje i vrednovanje kao učenje) te sumativno (vrednovanje naučenog). Dodano, valja naglasiti da se dominantno formativno vrednuje usvojenost odgojno-obrazovnih ishoda afektivnoga područja kojima se iskazuje razvoj vrijednosti i izražavanje stavova učenika (većinom se odnose na domenu B).

C. Izvješćivanje o postignućima i napretku učenika

Učitelj nastavnog predmeta Svijet i ja izvještava učenika o njegovim postignućima jasnim i konstruktivnim povratnim informacijama o rezultatima u odnosu na definirane odgojno-obrazovne ishode, a izvještaj upotpunjuje savjetima za unapređenje postignuća. Na jednak način učitelj izvještava roditelje te druge koji traže informaciju o postignućima učenika (npr. razrednika, druge učitelje iz razrednoga vijeća, stručne suradnike i sl.).

U izvješćivanju učenika o rezultatima vrednovanja učitelj se treba usredotočiti na postignuća i napredak učenika u odnosu na odgojno-obrazovne ishode. Povratne informacije i preporuke trebaju biti konkretne te razumljive i učenicima, i roditeljima kao i utemeljene na valjanim i nepristranim informacijama o napredovanju i postignućima prikupljenima tijekom procesa vrednovanja. Jedna je od temeljnih svrha izvješćivanja učenika o postignućima ujedno unapređenje partnerskoga i suradničkog odnosa učitelja i učenika temeljenoga na međusobnom poštovanju i povjerenju.

Izvješćivanje o postignućima učenika može biti formalno i neformalno. Formalno uključuje pisane bilješke (e-dnevnik, e-portfolio, elektroničke poruke), a neformalno razgovore i razmjenu informacija između učitelja i učenika te učitelja i roditelja.

D. Određivanje zaključne ocjene

Zaključnu ocjenu iz nastavnog predmeta Svijet i ja određuje učitelj i izriče ju brojkom i riječju: nedovoljan – 1, dovoljan – 2, dobar – 3, vrlo dobar – 4, odličan – 5.

Zaključna se ocjena u predmetu Svijet i ja određuje usporedbom zaključaka učitelja o postignućima učenika dobivenima primjenom sumativnoga vrednovanja sa zaključcima o napretku učenika dobivenima formativnim vrednovanjem.